

ДОСТУП ДО ЕКОЛОГІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

НТУ «Дніпровська політехніка»

Халимендик Ірина Олександрівна
Науковий керівник: к.т.н., доц. Тюря Юлія Іванівна

В сучасних екологічних умовах кожен несе відповідальність за майбутнє країни та світу. Основним середньостроковим викликом для природоохоронної політики стала війна і руйнівний вплив військових дій на довкілля, визначення розмірів збитків за різними видами завданої шкоди та в цілому на екологічну безпеку.

На конференції «United for Justice», яка проходила 3-5 березня у м. Львові, міністр захисту довкілля та природних ресурсів, Руслан Стрілець, зазначив, що за час воєнних дій вже зафіксовано 2333 випадки завдання шкоди довкіллю, при цьому збитки становлять 1912 млрд грн. Найбільшої шкоди завдано атмосферному повітрю та земельним ресурсам, збитки за якими оцінюються відповідно в 988 млрд грн та 867 млрд грн [1].

Враховуючи, що Конституцією України кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, водночас і право на її поширення (ст. 50) [2], можна стверджувати, що така інформація не може бути прихованою, а доступ до неї – обмежений. Однак за умови запровадження правового режиму воєнного стану конституційні права, свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30–34, 38, 39, 41–44, 53 Конституції України, можуть бути обмежені [3]. Проте право вільного доступу до екологічної інформації не входить у наведений перелік конституційних прав, свобод людини і громадянина, оскільки доступність такої інформації дозволяє здійснювати моніторинг стану довкілля та вживати заходів щодо його охорони, що передбачено статтею 22 закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» [4].

Утім з початком повномасштабної війни доступ до певних державних реєстрів був суттєво обмежений або взагалі відсутній. Наприклад, реєстр лісорубних квитків, в якому наведена інформація щодо права здійснювати господарську діяльність, пов'язану із заготівлею деревини, з початком запровадження правового режиму воєнного стану був прихований. На нашу думку, обмеження доступу до такого реєстру унеможливило здійснення громадського контролю за вирубкою лісів, що своєю чергою створює певне підґрунтя для організації корупційних схем у лісовій сфері.

Інший реєстр, до якого був обмежений доступ, це реєстр Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України – єдиний реєстр з оцінки впливу на довкілля. Цей реєстр містить дані оцінки впливу на довкілля, включаючи інформацію про кількість та результати перевірок підприємств й організацій щодо додержання ними норм екологічного законодавства. Відповідно відсутність доступу до такої інформації, звітів та результатів перевірок негативно впливає на забезпечення екологічної безпеки й підтримання екологічної рівноваги на

території України, сприяючи приховуванню важливої екологічної інформації та створюючи умови для порушень норм закону про охорону довкілля і природних ресурсів.

Обмежено було також використання публічної кадастрової карти, яка за своєю суттю є інформаційним порталом, де оприлюднюються відомості про земельні ділянки, форми власності, їх цільове використання та призначення, обмеження у використанні та інше. Відкритість даних публічної кадастрової карти необхідна як для власників і користувачів земельних ділянок та для виконання громадського контролю за додержанням норм земельного законодавства, так і для органів державної влади та органів місцевого самоврядування задля здійснення контролю за охороною земель, оскільки відповідно до статті 14 Конституції України земля перебуває під особливою охороною держави.

Необхідно зазначити, що одним з важливих інструментів для громадськості задля захисту довкілля від негативних наслідків будівельних проєктів є реєстр будівельної діяльності, що відображує інформацію про об'єкти будівництва та його учасників, відомості про дозвільні документи, джерела фінансування, містобудівну та проєктну документацію, результати експертизи проєктів та багато іншої інформації. Наведена в реєстрі інформація стосується всіх будівельних проєктів, які плануються, виконуються або вже завершені в Україні. За допомогою цього реєстру громадськість мала можливість у своєму регіоні відстежувати стан реалізації будівельних проєктів та впливати на прийняття рішень щодо їх подальшого виконання. Відповідно, використовуючи інформацію цього реєстру, можливо спостерігати за будівельним процесом, надавати свої зауваження та пропозиції щодо покращення проєктів або захисту довкілля, звертатися до відповідних органів влади шляхом складання та подання петицій та скарг, таким чином, здійснюючи громадський моніторинг, наприклад, за виконанням умов, встановлених у дозволі на будівництво.

Зауважимо, що, використовуючи інформацію реєстрів, громадськість мала можливість оперативно та своєчасно впливати на прийняття органами влади екологічно-важливих рішень, оцінювати ризики діяльності суб'єктів господарювання для життя людей, передбачати заходи щодо збереження екосистем, що своєю чергою дозволяє запобігти забрудненню і зменшенню негативного впливу на довкілля та здоров'я населення.

Оскільки екологічна інформація не створює загрози територіальній цілісності та національній безпеці України обмеження доступу до неї є не доцільним навіть під час воєнного стану, адже це унеможлиблює здійснення громадського контролю та моніторингу за виконанням законів у сфері охорони довкілля уповноваженими органами та суб'єктами господарювання. Враховуючи соціальну цінність екологічної інформації та з метою не допущення створення корупційних ризиків, захисту довкілля, збереження життя та здоров'я громадян, державні гарантії щодо права кожного на вільний доступ до екологічної інформації насамперед з боку держави мають бути забезпечені.

Перелік посилань

1. «United for Justice»: притягнення до відповідальності за воєнні злочини проти довкілля. URL: <https://ecoburougcc.org.ua/index.php/ekolohichni-novyny/6729-united-fof-justice-prytiahnennia-do-vidpovidalnosti-za-voienni-zlochyny-protu-dovkillia>.
2. Конституція України. Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
3. Про введення воєнного стану в Україні. Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>.
4. Про охорону навколишнього природного середовища. Закон України від 25.06.1991 № 1264-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>.